

Чорний кіт

Вільям Ваймарк Джекобс

— Я не хотів її брати, — сказав капітан Габсон, не дуже прихильно споглядаючи сіру папугу в притуленій до грот— щогли клітці. — Але дядечко причепився, як реп'ях: візьми та й візьми! Мовляв, морська мандрівка поправить її здоров'я.

— А в неї здоров'я і так хоч куди, — зауважив помічник, смокчучи вказівного пальця. — Аж через край б'є.

— Еге ж, вона любить погратися, — підтвердив шкіпер. — Старенький душі в ній не чує. Маю надію, що він не забуде мене в своїй духівниці. Тож ви приглядайте за цією пустункою, щоб із нею часом не сталося якогось лиха.

— Почухай Поллі! — вигукнула папуга, завбачливо чистячи дзьоб об пруття клітки. — Почухай бідолашну Поллі!

І вона притулила голову до пруття, готова утнути свій улюблений жарт. Та цього разу її чекало розчарування: помічник підступив до клітки і почухав їй голову лиш чубуком люльки. Невдатна жартівниця настовбурчила пір'я, посунула в куток клітки й поринула в похмуру задуму.

Матроси теж були проти нової пасажирки. Геть усі вважали, що шалені ревності, які переповнювали душу корабельного кота, рано чи пізно призведуть до біди.

— Нашому Сатані це не сподобається, — мовив, хитаючи головою, корабельний кок. — Як тільки ця клята пташина з'явилася на борту, Сатана став до неї чалитися. Вона почекала, поки він підкрадеться до клітки, а тоді спитала, чи не хоче він випити склянку пива. Зроду ще я не бачив такого ошелешеного кота. Бігме, не бачив.

— Миру між ними не буде, — сказав старий Сем, стійкий прибічник кота. — Затямте мої слова.

— Я ставлю на папугу, — впевнено заявив один із матросів. — Вона вже покалічила палець помічникові. Що може вдіяти кіт проти її дзьоба?

— Вважай, що ти програв, — відповів Сем. — Якщо ти бажаєш Сатані добра, бий його щоразу, коли побачиш біля клітки.

Сатана, якого ще котеням принесла на судно помічникова дружина, був тут загальним улюбленцем, тож протягом двох днів увесь екіпаж з таким запалом виконував Семову пораду, що по доброті душевній мало не вбив обуреного кота. А на третій день, коли клітка з папугою стояла на столі в капітанській каюті, Сатана прокрався туди й, виконуючи наполегливе бажання Поллі, почухав їй голову.

Шкіпер перший побачив, що з того вийшло. Він вибіг на палубу й сповістив про це так гучно, що у всіх похололи серця.

— Що трапилось, сер? — стурбовано спитав Сем.

— Іди подивися! — гарикнув шкіпер.

У каюті вже були помічник і кілька матросів. Вони стояли над кліткою і, похитуючи головами, дивилися на папугу.

— Що ви на це скажете? — люто спитав шкіпер.

— Їй зашкодив сухий корм, — сказав, поміркувавши хвилинку, Сем.

— Зашкодило що? — ревнув шкіпер.

— Зашкодив сухий корм, — твердо повторив Сем. — Папузі, сірій папузі, треба давати мокрий корм, а то вона полиняє.

— Їй зашкодив кіт, — просичав шкіпер. — Ти чудово це знаєш, і ми кинемо його за борт.

— Я не вірю, що це зробив наш кіт, сер! — обізвався інший матрос. — Він у нас м'якосердий. Не міг він такого вчинити.

— Припни языка! — рикнув, багровіючи, шкіпер. — Хто тебе сюди запрошував?

— Але ж ніхто не бачив, що це зробив кіт, — мовив помічник.

Замість відповіді шкіпер підняв з підлоги видерту з папужиного хвоста пір'їну й поклав її на стіл. Тоді, в супроводі інших, вийшов на палубу, став улесливо кликати кота. Проте Сатана передбачливо сховався, і йому вистачило тями не одізватися.

Шкіпер звернувся до Сема: хай він покличе Сатану.

— Ні, сер, робіть це без мене, — відповів старий матрос. — Крім того, що Сатана мені подобається, я не хочу стати вбивцею чорного кота.

— Дурниці! — вигукнув шкіпер.

— Хай і так, сер, — відповів Сем, знизуючи плечима, — звичайно, вам краще знати. Ви людина освічена, а я — ні. Ви посмієтеся з мене, скажете — забобони. А я знаю одного чоловіка — він убив чорного кота і з'їхав з глузду. Наш кіт — не просто така собі звичайна тварина.

— Він знає більше, ніж ми, — докинув один із матросів, хитаючи головою. — Того разу, коли ви... коли ми врізалися в рибальський баркас, кіт іще за кілька годин перед тим знав, що це станеться. Він був сам не свій.

— Згадайте, як нам сприяла погода, як нам щастило у морі, відколи він на борту, — мовив Сем. — Може, ви скажете, що це випадковість, але я — іншої думки.

Шкіпер завагався. Навіть як на моряка він був чоловік забобонний. Усі відали про його слабкість, і кожна історія про надприродні явища, бодай найпримітивніша, найнеймовірніша, знаходила в ньому вдячного слухача. Він знав геть усі прикмети. А його вміння витлумачити будь-який сон завоювало йому широку славу.

— Все це дурне, — збентежено сказав він, помовчавши. — Я хочу, щоб було по справедливості. Я не хочу мститися й не каратиму злочинця власноручно. Джо, прив'яжи-но до шиї кота грудку вугілля і кинь його за борт.

— Е ні! — вигукнув кок, зирнувши з Семом і вдаючи, що його б'є дрож. — Ніколи в світі! Я хочу спати спокійно, без привидів.

— Папуга вже оживає, сер, — повідомив один із матросів, бачачи, що шкіпер вагається. — Вона вже розплющила око.

— Я хочу, щоб усе було по справедливості, — повторив шкіпер. — Гарячкувати я не буду, але зятяйте: якщо папуга здохне, я кину кота за борт.

Усупереч побоюванням екіпажу, коли судно прибуло в Лондон, папуга ще була

жива, хоч кок, який мав вільний доступ до капітанової каюти, казав, що вона підупала на силах і стала дуже дратівливою. Вона була ще жива, але в день відплиття стан її викликав небиякі побоювання, тож, готуючись до найгіршого, матроси замкнули Сатану в комірчині, а самі зібралися, щоб обміркувати становище.

їхню нараду перервала поява кока, який сховався був на берег, щоб поповнити запас хліба. Вигляд у нього був такий загадковий, наче він із рядового, хоч і дуже корисного члена екіпажу обернувся на члена якогось таємного товариства.

— Де капітан? — хрипко прошепотів він, сідаючи на рундук і ставлячи мішок із хлібом між колінами.

— У себе в каюті, — відповів Сем, несхвально споглядаючи дивну поведінку кока. — Що з тобою сталося?

— Як ти гадаєш, що я приніс? — вигукнув кок, плеснувши долонею по мішку.

Відповідь, ясна річ, могла бути тільки одна — хліб. Та оскільки всі знали, що він пішов саме по хліб, то запитував не для того, щоб це почути.

— Він прийшов до мене несподівано, — пояснив кок схвилюваним шепотом. — Я купив хліб і вийшов з крамниці, аж бачу — на ганку сидить чорний кіт, викапаний наш Сатана. Я нахилився його погладити, і тут він до мене прийшов...

— Це нерідко буває, що кіт підходить... — зауважив один із матросів.

— Та ні, я не про кота, — перебив його кок із зверхністю геніального мислителя. — До мене прийшов здогад. І я сказав собі: "Цей кіт — наче рідний брат нашого Сатани, і якщо капітан хоче стратити кота, то хай стратить його". І я враз схопив цього чужого кота за загривок і кинув у мішок.

— Поверх нашого хліба? — вражено спитав матрос.

— Декому з вас, бачу, нічим не догодиш! — обурився кок.

— Та не зважай ти на нього! — вигукнув Сем. — От що значить мудра голова!

— Звичайно, якщо у вас є кращий план... — великодушно сказав кок.

— Не говори дурниць, — сказав Сем. — Давай сюди свого кота. Ми їх порівняємо.

— Не переплутайте! — застеріг кок. — Бо тоді спробуй довідайся, хто є хто.

Він обережно розв'язав мішок і витяг свого полоненика. Сатану теж звільнили з його темниці, і матроси заходилися прискіпливо їх порівнювати.

— Вони схожі, як дві грудки вугілля, — зрештою проголосив Сем. — Отепер ми пошиємо в дурні нашого капітана! Треба розказати помічників: нехай посміється.

— А що, коли папуга виживе? — озвався песиміст, плекаючи свої сумніви. — І хліб зіпсовано, і на борту буде двоє котів.

— Не слухай його! — заперечив Сем. — Ти просто молодець, що так добре придумав. Я просвердлю дірки в скрині нашого юнги й посаджу туди Сатану. Ти ж не заперечуєш, Біллі?

— Звичайно, не заперечує! — дружно вигукнули матроси. Діставши таким чином дозвіл, Сем узяв свердло і зробив скриню придатною для мешкання Сатани, а той, переконаний, що його усувають, аби звільнити місце для суперника, чинив шалений опір.

— А тепер приваждте чимось віко! — звелів Сем, переконавшись, що замок скрині зламано. — А ти, Біллі, посади нового кота в комірчину. Хай посидить там, доки ми відпливемо. Бо йому кортить додому...

Юнга так і зробив, і двійник Сатани страждав у одиночному ув'язненні, аж поки судно вийшло з гирла Темзи. Тоді він вискочив на палубу й мало не розпрощався зі своїм земним існуванням, наміряючись стрибнути за борт і доплисти до, здавалося, близького берега. Кілька хвилин він гасав, мов несамовитий, по палубі, а потім, ставши на кормі, жалібно занявчав, дивлячись, як зникає вдалині його рідне місто.

— Що діється із нашим Сатаною? — спитав, удаючи подив, помічник, якого втаємничили в змову. — У нього наче тягар на душі.

— Скоро в нього буде тягар на шиї, — похмуро відповів шкіпер.

Не минуло іл трьох годин, як шкіперове пророцтво збулося. Він вийшов на палубу, похмуро оглядаючи останки папуги, чий багатий лексикон був гордістю її власника. Не кажучи ні слова, шкіпер викинув їх за борт, а потім, схопивши ні в чому не повинного кота, який ішов за ним, сподіваючись, що йому дадуть обідати, видобув половину цеглини з прив'язаною мотузкою і зашморгнув нею шию нещасливця.

Екіпаж, страшенно вдоволений тим, що його витівка вдалася, став бурхливо протестувати.

— Такого кота, сер, на "Жайворі" ще ніколи не було! — віщо проголосив Сем. — Він приносив нам щастя.

— Чхав я на ваші бабські забобони! — безжально відрубав шкіпер. — Якщо він вам дорогий, цей кіт, то виловіть його.

Він підступив до корми й пошпурих сердешного новоприбульця за борт. Пролунав плеск, на поверхню впливли дві— три бульки, і кіт пішов на дно морське.

— От і все, — сказав, одвернувшись, шкіпер.

Сем похитав головою.

— Тому, хто вбив чорного кота, це так не минеться, — застеріг він. — От побачите.

Шкіпер, якому злість у ту мить забила памороки, зразу ж забув ці слова, але наступного дня вони зринули в його пам'яті. Вночі повіяв дужий вітер, линув дощ. Матроси бігали по палубі в дощовиках, а внизу юнга, виконуючи обов'язки тюремника, обслуговував невдячного в'язня.

І раптом кок, жажнувшись, побачив, що з носового люка на палубу вискочив Сатана. Біллі, що вибіг слідом за ним по трапу, не встиг його схопити, і кіт почимчикував до капітанської каюти. Матроси остовпіли: їхній план провалився! Аж тут кота перейняв Сем. Незважаючи на гучні протести Сатани, він схопив його і сховав під своїм мокрим дощовиком.

Почувши котяче нявкання, шкіпер, що саме розмовляв з помічником, здригнувся, мов підстрелений, і сполошено озирнувся.

— Діку, ти чуєш кота? — спитав він.

— Кота? — перепитав помічник, наче з великого дива.

— Мені здалося, десь нявчить кіт, — збентежено сказав шкіпер.

— Це вам причулося, сер, — твердо запевнив Дік, ігноруючи котячі зойки, що линули з-під Семового дощовика.

— А ти, Семе, чуєш? — гукнув шкіпер Семові, який квапився ушитися з палуби.

— Чую що, сер? — поштиво спитав Сем, не обертаючись.

— Нічого! — схаменувся шкіпер. — Нічого. Все гаразд... А Сем, іще не вірячи, що так легко виплутався з халепи,

дійшов до трапу, який вів у кубрик, і там, скориставшись нагодою, передав свого невдячного в'язня юнзі.

— То вам причувся голос кота? — неуважливо спитав помічник.

— Хай це буде між нами, Діку, — тихо мовив шкіпер, — я чув його. І не в своїй уяві. Ясно чув. Здавалося, нявкає живий кіт.

— Мені розповідали про такі випадки, — заявив помічник. — Але я в таке не вірю. Ото була б кумедія, якби Сатана цієї ночі виринув з морської безодні й з'явився на палубі "Жайвора" з цеглиною на шиї!

Якусь мить шкіпер мовчки дивився на нього.

— Може, ти й маєш це за кумедне, але я — ні, — озвався він нарешті.

— Ну що ж, коли вам удруге причується нявкання, покличте мене, — приязно сказав помічник. — Я цікавлюсь такими речами.

Протягом дня, більше не чуючи котячого нявкання, шкіпер намагався переконати себе, що він став жертвою власної уяви. Але вночі, коли йому випало стояти біля керма, його приємно зігрівала думка, що на палубі він не сам, що на кормі є ще й вахтовий матрос. А той теж був уражений надзвичайною товариськістю шкіпера, який кілька разів окликав його, заводив розмову про справи, майже не зв'язані з рухом судна.

Ніч була темна, але згодом небо проясніло, і між клоччями хмар визирнув серпик місяця.

Тим часом кіт, підваживши спиною віко клятої скрині, вибрався на волю, облизався й вийшов на палубу. Після задушливої в'язниці повітря здалося йому нектаром.

— Бобе! — раптом заволав шкіпер.

— Слухаю, сер, слухаю! — перелякано відгукнувся вахтовий.

— Ти нявкав?

— Я — що? — здивовано перепитав Боб.

— Нявкав! — різко повторив шкіпер. — Нявкав, як кіт!

— Ні, сер, — ображено відповів матрос. — Чого б це я нявкав?

— Не знаю, чого, — мовив, розгублено озираючись, шкіпер. — Мабуть, знову піде дощ.

— Мабуть, піде, сер, — погодився Боб.

— Цього року літо видалося дощове.

— Ваша правда, сер... Вітрильник ліворуч по кормі, сер.

Розмова урвалася. Шкіпер, радий забути про свій клопіт, зосередив увагу на вітрильникові, що виринув із темряви й, осяяний місяцем, проплив повз "Жайвір". Він пильно стежив за судном, аж поки те опинилося за кормою, тож не міг бачити Сатани,

який нечутно вийшов з-за світлового люка й сів біля шкіперових ніг.

Два дні бідолашний кіт був жертвою переслідувань. Його мучили всі люди на борту. Всі, крім одного. Цей один був шкіпер, і, як ми побачимо, кіт чудово це розумів. Він підвівся і став приязно тертися об шкіперову ногу.

Незначні причини породжують великі наслідки. Шкіпер відскочив на чотири ярди й вереснув так гучно, що екіпаж зустрічного вітрильника ще довго губився в здогадах, чим викликано відчайдушний зойк. Коли Боб поспішно причалапав на місце пригоди, шкіпер стояв, спершися на борт. Він увесь тремтів і не міг здобутись на слово.

— Що сталося, сер? — вигукнув матрос, кидаючись до керма.

Шкіпер сьак-так спромігся опанувати себе і підступив до товариша по вахті.

— Не знаю, повіриш ти мені, Бобе, чи ні, — почав він тремтячим голосом, — але привид кота, привид нашого бідолашного Сатани, якого я втопив, у чому щиро каюсь, підступив до мене й потерся об мою ногу.

— Об яку саме? Праву чи ліву? — спитав Боб. Його завжди цікавили подробиці.

— Отуди к бісу! — вигукнув шкіпер, неспроможний потамувати свої вкрай розладнані нерви. — Та чи має це значення, об яку ногу він терся? Подивись, подивись!..

Матрос подивився туди, куди показував капітан, і серце його похололо. Він побачив Сатану: вигнувши спину, той бадьоро простував попід бортом.

— Я нічого не бачу, — сказав матрос затято.

— Я так і думав, Бобе, — сумно мовив шкіпер, дивлячись услід котові, який зайшов за рубку. — Він видимий тільки мені. Не знаю, чим це скінчиться. Піду до себе в каюту. Нести вахту я не можу. Побудеш тут сам, поки прийде помічник?

— Я не боюся, — запевнив Боб.

Шкіпер пішов униз і, розбуркавши помічника, який міцно спав, розповів йому про свою страшну пригоду.

— На вашому місці... — промимрив помічник.

— Що? — спитав шкіпер і потермосив помічника за плече. — Що ти хотів сказати?

— Сказати?.. — пробурмотів помічник, протираючи очі. — Нічого...

— Ну, про кота...

— Про кота? — позіхнувши, мовив помічник і, загортаючись у ковдру, додав: — Якого кота? На добра...

Тоді шкіпер стягнув із Діка ковдру, дарма що той чіплявся за неї щосили, і, покачавши його по койці, терпляче пояснив: він, мовляв, занедужав, вип'є краплину віскі й ляже, а помічник хай тим часом постоїть на містку.

Коли помічник утямив, що трапилось, витівка з котом здалася йому куди менш кумедною, ніж раніше.

— Ти теж випий ковток, Діку, — запропонував шкіпер, простягаючи пляшку.

Насуплений помічник хильнув віскі, одягаючись, і пробурчав:

— Дурне це діло. Однаково від привида не втечеш. Він може з'явитися скрізь, навіть у вашому ліжку. На добраніч.

Коли помічник вийшов, шкіпер замислився над його словами й підозріливо огледів своє ліжко. Потім якнайпильніше його обстежив і тільки тоді, не гасячи світла, поспішно вклався й забув про свої клопоти вві сні.

Прокинувся шкіпер уже завидна й вийшов на палубу. Море було розбурхане. Шхуна перекочувалась з хвилі на хвилю; вітрила були розгорнені лиш настільки, щоб тримати її носом проти вітру. Хвиля вдарилась у борт судна й обдала шкіпера бризками. Він вилаявся, і помічник озирнувся.

— Ви що, вирішили стати на вахту? — спитав він з удаваним подивом.

— А чом би й ні? — буркнув шкіпер.

— Краще підіть та полежте, — порадив помічник. — Випийте гарячого чаю з грінками.

— Ану відступи! — крикнув шкіпер і кинувся до керма, бо в цю мить палуба нахилилася під небезпечним кутом. — Я знаю, як це неприємно, коли тебе будять серед ночі, Діку. Але зрозумій: я був нажаханий... Іди в каюту, поспи.

— Та добре вже, піду, — великодушно погодився помічник.

— Ти нічого тут не бачив? — спитав шкіпер, перебравши у нього кермо.

— Анічогісінько, — запевнив помічник.

Шкіпер замислено похитав головою і струснувся, бо хвиля оббризкала його з голови до ніг.

— Я шкодую, що втопив нашого кота, Діку, — сказав він.

— Більше ви його не побачите, — заявив Дік з переконаністю людини, яка вжила всіх заходів, щоб передбачення її здійснилися.

Він пішов униз, а шкіпер споглядав, як кок, готуючи сніданок, бігав між камбузом і кубриком з казанками, мов заправський циркач.

Трохи згодом, поставивши до керма Сема, шкіпер пішов униз і за сніданком розповів що довелося йому пережити вночі.

— Можете мені повірити, сер — ви більше не побачите привида кота, — запевнив кок. Його мучила совість. — Мабуть, він підійшов і потерся об вашу ногу, аби показати, що прощає вам.

— Сподіваюсь, він знає, що я його зрозумів, — зітхнув шкіпер. — Хай бідолаха заспокоїться й більше не приходить.

Шкіпер мовчки доснідав і вийшов на палубу. Вітер не вщухав, і він очолив матросів, які намагалися закріпити порожні бочки, що каталися посеред судна. Шхуну знов гойднуло, бочки знову покотилися й налетіли на дві скрині, які стояли одна на одній. Верхня зсунулась і впала. Сатана, що сидів у нижній скрині, знятимившись від страху, вискочив на палубу і дав волю своїм почуттям. На виду у переляканого шкіпера він тричі оббіг палубу й почав четверте коло. Аж тут великий порожній ящик, який матроси поставили сторч саме перед його появою, впав і прищемив йому хвоста. Сем кинувся рятувати Сатану.

— Стій! — загорлав шкіпер.

— То що? Не треба його піднімати? — спитав матрос.

— Ти бачиш, що там, під ним? — хрипко пробелькотів шкіпер.

— Під ним, сер? — перепитав розгублений Сем.

— Кіт! Ти що, не бачиш кота? — вигукнув шкіпер, який не зводив очей із Сатани, відколи той вискочив на палубу.

Сем повагався хвилинку й заперечливо похитав головою.

— Ящик упав на кота, — сказав шкіпер. — Я бачу його ясно й виразно.

Він міг би додати, що не тільки бачить, але й чує його ясно й виразно, бо Сатана гучно волав, прикликаючи своїх друзів на поміч.

— Дозвольте підняти ящика, сер, — озвався один із матросів. — Може, тоді видиво щезне.

— Ні, не руште з місця! — заперечив шкіпер. — Удень мені вже не так страшно. Ну й чудасія! Невже ти, Семе, нічого не бачиш?

— Я бачу ящик, сер, — обережно відповів Сем, — а з-під нього стирчить смужка іржавої бляхи. Може, це здалося вам котом, сер.

— Може, це мені ввижається, сер, — затинаючись, мовив кок, — але я бачу щось туманне. Ти ба! Воно вже зникло, — докинув він і потупив очі.

— Ні, воно не зникло, — заперечив шкіпер. — Там сидить дух Сатани. Ящик прищемив йому хвоста. І він репетує, мов несамовитий.

Матроси вдавали, що вражені до краю таким чудом, а Сатана, який намагався вивільнити свого прищемленого хвоста, лаявся, на чому світ стоїть.

Невідомо, як довго забобонний капітан "Жайвора" тримав би мученика під ящиком, але саме в цю мить на палубу вийшов помічник і, побачивши, що там сталося, враз забув про ту роль, яку мав грати в цьому лицедійстві.

— Чому ви, бісові душі, не випустите бідолашну тварину? — загорлав він, кидаючись до ящика.

— Як, Діку! — вигукнув шкіпер. — Невже і ти його бачиш?!

— Бачу і чую! — відгукнувся помічник. — А ви що, сліпі? Глухі? Невже не чуєте, як волає сердешний кіт? Та я б... Ой!

Весь екіпаж утупився в помічника докірливим поглядом. П'ять пар очей говорили йому: "Йолоп!", — а вираз очей юнги взагалі важко було передати словами.

Обернувшись, шкіпер спостеріг німу сцену, і тут до нього дійшло, що його пошили в дурні. Він підступив до кока й зажадав пояснень.

Кок сказав, що це жарт. Потім заперечив: мовляв, це не жарт. Тоді заперечив своє заперечення і промирих щось нерозбірливе.

Шкіпер дивився на нього холодним поглядом, а помічник тим часом визволив кота і благодушно допоміг йому випрямити свій хвіст.

П'ять хвилин шкіпер допитував матросів, з'ясовуючи, яким чином його обвели кругом пальця. І збагнув тільки тоді, коли йому показали скриню з продірявленим віком. Обличчя його врешті прояснилося, і, схопивши за комір юнгу Біллі, він звелів принести шмат канату.

Виявивши рішучість, гідну державного мужа, шкіпер докінчив цю складну й

делікатну справу; дисципліна на шхуні була підтримана, а юнга на своїй юній вразливій шкурі відчув, як небезпечно дурити старших. Хлопець повністю вичерпав чималий запас лайки, кленучи всіх матросів взагалі й Сема зокрема. Проте ніхто на нього не розсердився. А коли він став лаятися зовсім по-дорослому, матроси, порадившись, утішили його дарунком: дали шість пенсів і зламаний перочинний ніжик.

Переклад: Олександр Терех